
ئەبستراكت و ریتما دەرەکی

د ھەلبەستا «تریفە دوسکی» دا

(ژنەک وەک مەرۆف)

مستەفا سەلیم ئاگرەیی

و شروڤە بکەین و رەخنی ل سەر ئاڤا بکەین داکو
بزانین مەژیی مەرۆفی کورد تا چ راددەیکە پیشبینی
بو ئاینده هزر دکەت و دیسان گەهشتی یە چ ئاستی
پلەیین هزرکرنی.

دقیڤەدا ئەز دکارم بیژم ھەلبەستخان (تریفە
دوسکی) ئیکە ژ ھەلبەستخانین ئافرەت کو
ھەلبەستین وی سەرنجا من راکیشایە و ھەردەم ل
سەر رادووستم کول وەختەکی نیتیک شیاپە
ھەلبەستین خول سەر بنەما و ستراکتورین
مودیرنیزمی ئاڤا بکەت و هزرین خو بەر ب
ئاسویەکی کەونی یی بلند بیەت و بیاقەکا هزری و
جیھانبینی ددەتە بەرخۆ، داکو ھەقبەندی یەکا

ل گور باوہرا من ئیرو ھەلبەستا کوردی کەفتیە د
قادا ھەلبەستا جیھانی داو رۆژانە ل وەرار و
گەشەدانەکا مەزن دایە، کو نھو بنەما و ستراکتورین
ھەلبەستا مودیرن ب خوڤە گرتیە نەمازە ژ ئالیی
زمانی و ھونەری، و پرائیا رامانین وی ڤەدگەریتەڤە
بو باگراوندەکا میژووی کە چەندین بوپەر و
سەربورین نەخۆش ل سەر مللەتی کوردا ھاتینە و
بوینە کومەلەکا پرس و تیھزینین مەزن د مەژیی
مەرۆفی کورد دا بەرجەستە بوپە و رەنگدایەڤە ل سەر
ھەلبەستا کوردی، لەوما ئەز ب پیدڤی دزانم ئیرو پتر
ل ھەمی وەختەکی ل سەر ھەلبەستا نوی یا کوردی
راوہستین و ھول بدەین ژ ھەمی ئالیەکی ڤە بخوینین

جہستہی دگہل سروشتی و دورھیلی دوروبہری
خو دروست بکہت ئەوژی ب کارئینانا ژمارہکا ہیما
و جہقہنگا و وینہیین ستاتیکی و ہونہری و ژنہینا
ریتما موزیکی یا دہرہکی و گہہینہر داکو ہرہدم
دگہل وەرگری وەرار و لقیئہکا ہزری دروست بکہت
و جہستہیی خو دگہل سروشتی و کہونی ژیک جودا
نہکہت.

ل ہیقی یا وەرزہکی ماچ دروینی..

چہند بہارا ہندی کولیکا دکہمہ رستہ..

و نافق تہ ل سہر دنقیسم..

تورہمہ.. وەک پرتہقالہکا سپی کراسی خو نا درپنم..

چہند بارانہ.. خو دناف پەقیشکەکا شہرمین دا
قہشیرم و لیقین خود ئالیسم دا شیراقا تہ بخوم...
دہسپیکا ہلبہستئ (دناف وەرزہکی بی سیمما)
کہقالہکی سورالی دروست کریہ، ل وەرزہکی
نہدیارکری ریتما رہنگا تیدا بہرزہکریہ، و ہول دایہ
وی وەرزی ئەبستراکت (تجرید) بکہت ل سیمایین
ستاتیکی و جہ ژئ تیدا بہرزہکریہ و رکہبہری یا خو

ہلبہستا وی «ژنہک وەک مرؤف» کول گوڤارا
(پہیف) ژمارہ (۳۶) بہلاف کریہ، ل گور باوہرا من
دوو شیوازیں شیعیری یین گرنگ تیدا ب کارئینایہ
ئەوژی شیوازی درامی و جیہانبینی.

دناف وەرزہکی بی سیمما..

خو لہر ہەتافق باددہم و گازی دکہم من دقیتا..

چہند وەرزہ ل بہر سیفاندئ ئەسمانی..

دگهل سروشتی و دورهیالی دهوروبه ری خو گه له ک ب هیز دبینیت و هه بوونا خو تیدا به ره هف دکهت و فیانا خوبو ئه وئی دی بهرجهسته دکهت.. «خو بادان ل بهر هه تافی» ریتمه کا دهره کی د ئوپه را و سه ما و سه م فونیه کا فانتازی دا دژهنیت ئه وژی ب ژماره کا هیما و جهه نگا و ئاماژا.. ب کارئینانا فی شیوازی جیهان بینی دهم دئی رسته هوزانی دا هافی بویه و چه ندین دهلیفه بورینه و لدهست چویه و نه شیاپه سه رده ری دگهل بکهت. وهلی د جهدا د رکه به ری هه کا به رده وام دایه و وهلی هیفی یا خو نه بریه، به لکی هه ل چافه ری یا وی وهرزی وئی دقتیت (وهرزی ماچ دروینی) ئه وژی پاش ئه پستراکت کرنا په یقان ژماره کا ریتمین رهنگین د وهرزه کی نه دیاردا دگه هینیت ئه وژی (سور، سپی، زهر، کهسک... هتد) که هه می رهنگین بهارینه ئه ف ریتمین دهنگا یا سروشی (موحی) موزیکه کا دهره کی دژهنیت ژ باگراوه ندا جیهانه کا فانتازی د مهژی وئی دا، له وما دلیره دا ره هه ند و بیاقه کا هزری گه له ک مه زن ئیخستیه به رامبه ر وهرگری ده ما دبیتیت (چه ند بارانه) کو بیاقه کا ئه سمایی بی دوماهی دایه به رخو، هه ولدایه ئه فی که وئی مه زن (تجردی) بکهت ل هیمای دیارده یی و رهنگ و دهنگا پارقه دکهت ئه وژی ب هیلانا دهلیفه کی بو وهرگری کو پوشکداری بکهت ل به ره هم ئینانا پروسا مه عریفا هوزانی.. له وما گرتیه کا زمانی ل جیاتی رستی ب کارئینایه و رسته ته مام نه کریه. ب گوته کا دی ئه ف دهره ته بو وهرگری هیلایه ئه وژی (چه ند بارانه) کو د ری زمان و گرامه را کوردیدا دبیتزنی (گری) ب لادانا (کار) د رستی دا، ههروه سا (باران - په قیشک) هه ردوو ژیدهرین شینبوونا هاتنا وهرزه کی هیش نه هاتیه، د لیره دا ئه ز دکارم بیتزم سوفینیزم و سریالیزم ل

میکیانیزما (تجرید) کرنی ئیک دگرنه فه ژ ئالیی هه لوه شاندا بونیاتا په یفی ل رامانین دیارده یی.. دیسان (فه شارتن د په قیشکه کا بارانی دا) که قاله کی سوریاالی دروستکریه و خودی خو تیکه هلی سروشتی و هیما یین ئه فی که ونی کریه د ئیک فورم دا. ب دیده کا دی، وئی دقتیت خو دگهل بارانی بکهته ئیک جهسته و دگهل وی وهرزی ستاتیکی ئه وئی د ناخی وئی دا فه شارتی شین ببیت، داکو جهستی وئی دگهل هیما یین فی که ونی دئیک جهسته و د ئیک بهرگدا ریتما ئاواز و رهنگین بهاری بژهنیت، ئه ف نیرین و سه نئی ستاتیکی و جیهان بینی بهر ب دیدا یه کانیا هه بوونی (وحده الوجود) دهت ب میکانیزما (ئبستراک کرنا زمانی ههروه کی ئه و خو دبیتیت:

دا...

و لیقین خو ئالیسم و شیرافا ته بخوم..

ته لیقین من...

ژنافبرن.. بهرده.. بهرده

هه ناسا ته من دکیشینه دناف سینگی ته دا

تو وه دکه ی..

پین من دویف منرا نه هین..

ههروه کی مه گوته یه کا ئانیا هه بوونی (وحده الوجود) پلاتفورما فی مژاری یه ئه وژی باوهری یا هه لبه ستفانی ب جهسته یی ره ها وهلی هنده ک جارانی دکه قیته نه ئارامیی (قلق)ی کارنی ئیک جو دا بوونی دکهت ئه ف په سه نا هان ل جه م هه ر که سانه کی روژه لات هه یه ئه وژی ده ما کو قهیرانا باوهری دروست دبیت دنیق به را مروقی و ئه وئی دی و ئه ف مژاره رهنده ی جیهان بینی دنیق به را بونیاتا زمانی گشتیدا پهیدا دکهت که ئاماژی دهته هه بوونه کا ئیک بارسته ئه وژی فه شارتن جه مسه ره کی مه زن د جه مسه ره کی بچویک دا (په قیشیک) ب دیتنا من ئه ف قاریت بوونا وینه یی

مهزنترين پلهيښن هزرکرن ب ديتنهکا جيهانيني دا دروست دکته.

و ايقين من بيژن مه بده باي نئدي ژ ته تيربوم..
بهرده من..

و هه ناسا من هيشتا کچه چ کورا دهست نه دا به..
نوره سهکي شيتي تو..

چهنکين خو دبيني مه غرور دبي..

و من شهرمزار دکهي دگهل دوو کوترين سينگي من دا..

دناف بهرداغهکي نژي ياسمين دي کهيه مهی.. مهی..

وهک شهفهکا سنيله دخهوني دا نابيني..

نادهمه ته..

په يقيت و دهم و جه و رهنګ ژيک جودا کرينه، نهز دکارم پلوراليزما دهنګا و رهنګا و ژيک جوداکرنا وان ههر جههکي دهنګ و رهنګي خو يي تايهت ههبيت نو ب شتوازهکي (مجازي) نهف ليگهريانه سينګ فرهبي و دان پيداني ب نهوي دي دکته وهک مروف نهوي (ژنهک وهک مروف) لهوما ب نيرينهکا سوفينيزمي نهفايه خو دگهل سروشتي و دورهيلاي دهوروبهر ژيک جودا بکته، بهلکي ههردهم ل مژار و داياالوکي دايه، دگهل هندي ژي نهفايه سهردهريي دگهل دهنګ و رهنګين رهها بکته ههروهکي نهو ب خو دبيزيت.

وهک شهفهکا سنيله دخهوني ژي دا نابيني..

نادهمه ته..

نهف جههنگ و هيمايه رههندهکا هزري پهيدا دکته و چهندين وينهيين دي پشتي ههلوهشاندا زمانې ل رامانين دياردهيي دروست دبن و ريتم و سترانهکا رومانسي دگههينيت، و ههروهسا پشتي دابرينهکا نپستمولوژي دگهل نهوي دي دهما دبيزيت (نادهمه ته) بياقي دويرتر و بهرفرهتر لي دکته نهوي (د خهوني دا). نهز دکارم بيزم دقي ويني شعري دا چهندين وينهيين دي نانا دبن وهک شهفهکا رومانسي کو تيدا چهندين ناواز تيدا تينه ژهين، چونکه (خهون) جيهانهکا واتايي يه ل دهرقي لهشي مروفي (شهفهکا سنيل - خهون) ناماژي ددهته مرنې و ههلوهشاندا جيهانهکا سناتيکي و دببته درامايهکا تراژيدي..

پاشان دبيزيت:

نئدي من نازک نهبينه ب تي..

و په يقين ته نهيسوک وهک گولافي ب مندا نهرهشينه..

نئدي نهبيزه نهز پيش نهفه گولئ بچينم..

بهس..

بهس من بکه شمشير و خو بکه قههره مان..

شهرين ته دگهل من گهشهفرن..

دفي کولې شعري دا زيدهگافيي ل سهر جواني يا فورمهلي (شکلي) دکته و ههول دايه بهر ب سهنتي جيهانا پوست سناتيک (ما بعد الجمال) بجيت نهو جوانيا د هزرا وي دا نانا بي و ل دهرقي لهشي خو سهردهري دگهل نهکريه و هيش ل هيقي يا وهزهکي نههاتي کو ل گور باوهر او وي دي پتر سهر وسيمايين سناتيکي خوقه گريت، ژبه هندي نهوي دي ههقبهري خو نابينيت کو ههقسهنگيهکا نهبستمولوژي و سناتيکي دنيقبهرا وان ههبيت و هندهک جارن ژي نهوي دي بهرامبهر خودبينيت وهک جهمسهرهکي ويرانهکر، نهف قاريبوونا وينهيي کومهکا پسيار و تيهزرينين مهزن پهيدا دکته د ريمهکا دهرهکي دا و نهف شتوازي هو يي درامي ب ديدهکا جيهانيني دا نيقبهرا بونياتا بچويک يا زماني و بونياتا مهزن ب رامانهکا رهها رازي نابيت، بهلکي ههردهم ههو ددهت سنورا بهزينيت و ليگهريانهکا بهردهوام بکته ب په يقين نهستيني و زمانې کهوني جهسته و روحا خو تیکههلي سروشتي و ههمي نالافين ژيانې دکته و زمانې لهشي بکته زمانې کهوني و بهر ب مهزنترين پلهيښن زرکرنې ب

دلیرهدا (تریفه دوسکی) (ژنهک وهک مروؤف) نفشی خو زال دبینیت ل سهر ئهوی دی یی کو بویه ههفرکهکی بابهتی د هزرا وی دا، خوب خودان دستههلاتهکا تاکه کهس دبینیت و زیدهگافیی ل سهر پهیف و مژارین رومانسی دکهت. بهلکی ههول ددهت ئهوی دی راکیشیته د مژارهکا ریالیزی و دیدهکا جیهانبینی دا نیرین و تیهرزینین خو پشتی ههلوهشاندا ههمی پتکهاتا و فورمهلین کهفن ههول ددهت ب ئاواپهکی نوی ئافا بکهت، ئهف فاریبونو وینهیی (پهیفین تهیسوک - گولاف) ریتمهکا دهرهکی دژهنیت ههروهسا رنگ فهدانا رنگا د جههکی نه ئانجی دا ماندهل دکهت، چونکه (تهیسوک) کومهکا رنگا تیدا دیار دبن ههه گافهکی رنگین وی دهینه گوهورین لهوما سهردهریا وی دگهل ئهوی دی ل دویف ئهزمونا هست بینی (التجربه الحسیه) و ل دهسپکی رنگ پارقهکرینه کو ههه رنگهک ل جههکی تاییهت و دیارگری رنگ ب دهتهفه، دیسان ئهوی دی ب کهسانهکی خاپنوک دزانیت، چونکه (گول چاندن) هههچهنده ریتمهکا رنگا دژهنیت وهلی پشتی ئبستراک کرنا فی رستا بچویک د بونیاتا گشتی یازمانی دا رمانهکا ستاتیکی دکوژیت و دان پیدانی ب ئهوی دیی رهها و توتال ناکهت، بهلکی ههول دایه ئهوی ئهزمونی گهل ئهوی دی ب ههلوهشینیت و سهر ژنوی مژارهکا نوی دروست بکهت ل ژیر بنهمایین دیموکراسیهتی و مافی مروفی نهمازه مافی ئافرهتی وهک مروؤف و خودان شیان و بریار، لهوما ئهوی دی رادکیشیته د قادا پشکداریی د پروسیسا ئافاکرنا پهپوهندی و جیهانهکا نوی دا، کو ههمی ئالاقین ستاتیکی و بهایین ئیستمولوژی تیدا بهرجهسته بن ئهوی هاتنا وهرزهکی ئهول چاههری کو ل پاشهروژی ب زندگی سهردهریی دگهل بکهت.

من وهلاتهک داته ته ل قوماری دا دوراند..

روندکین شهفی نه دا بهر ئافا ههیشی و بونه هلم..
 ههستا دکهنه گری جانتایین خو پرکرینه دی ژ من..
 رهفن..
 ئیشاری..
 ژ من سله و ناهنیت ل سهر جادین وی بیاسا بکهت..
 ژنییا خو بکهم..
 تو زهلامهکی نه دقیت ب قهسیدهکا شهرمین خو سپی بکهی..
 دلیرهدا (تریفه دوسکی) ریتما سترانهکا داما و غهگین د شهقهکا تراژیدیدا دژهنیت و ل درامایهکا ئهزمونا ههست بینی دا، پشتی کو پابهند بونا خو بو وهلاتی دیاردکهت.. وهلات وهک جه - دستههلات - سهروهری و سامان وهلی دیاره جهمسهری دی نهشیایه سهردهریی دگهل فان هیمایا بکهت.
 دیسان (روندکین شهفی) مرنا رمانهکی و ههلوهشاندا جیهانهکا ستاتیکی یه، ژبهه فی هندی دبنیاتا فی رستا بچویک دا وینهکی دی ئافا دبیت که تیدا ژمارهکا ریتمین دهرهکی دژهنیت، چونکه ئهو روندک دبنه (هلم) بلند دبن.
 ههلبهت گرنگیا فان جههنگ و هیمایان رهههندهکا جیهان بینی و رمان کار ددهت و ل ریتما گههینهه بهر تهجریدا کهونی دچیت یان کویهکانیا ههپونی (وحدة الوجود) و قهگرتنا ههمی ئالاف و سیمایین ژیانوی وهک ئیک بارسته و ئیک فورم د جهمسهرهکی زندگی داو ل ئیک جهستهدا ئیک دگرنهفه، ههروهکی ئهو ب خو ل دوماهیکا ههلبهستی دبیتیت:
 ته دقیت ههناسا خو..
 ب ههناسا من پاک بکهی ژ بیهنا جگارین خو..
 ژنهکم مروؤف..
 ههناسا گولهکی و ههناسا کارهکی ههه یهکن..
 ریفهچوونا شعرهکا ئهسمهه و گافن کتیهکا عاشق ههه..
 یهکن.. هتند.